

DE BIECHTSTOEL
Julie Vermoortel
100

LEADING LADIES
Christine Conix,
Sofie Dedeckere &
Sonja Vanblaere
34

INHOUD

**HANDELSBEURS
ANTWERPEN**
Een rijke geschiedenis
102

**ERFGOED
VERBINDT
MENSEN**
Margit Bal, Erwin Vrijens
& Tijl Vereenoghe
56

**MATHIAS
DIEPENDAELE**
Erfgoed inpassen in
hedendaagse functie
44

LUC BINST
Binst Architects
7

bOb Van Reeth
Het gaat goed met de Vlaamse
architectuur
15

LEES OOK:

- 20 GRIJZE WOLVEN EN JONGE WELPEN**
Herman Jult vs Julie Vermoortel
- 28 AANSTORMEND TALENT**
Sébastien Holvoet, Emiel Vercruyssen, Mathieu Versyck & Bram Plancke: 4 jonge geesten die popelen om hun ideeën los te laten.
- 50 VALÉRIE DE BUE**
Economische leefbaarheid essentieel voor bescherming erfgoed
- 64 10 VRAGEN, 100 VISIES**
10 tenoren uit de renovatiewereld over vroeger, nu en later
- 88 STELLINGEN OORLOG**
7 stellingen, 7 uitdagingen volgens 'bekende koppen'
- 130 NOTRE DAME**
Toekomst Notre Dame nog steeds twijfelachtig
- 134 DRONES**
Drones hielpen brand Notre Dame effectiever bestrijden
- 142 SOLIDOR**
Vernieuwde 'Comfort' serie van Solidor

LEADING LADIES

CHRISTINE CONIX, SOFIE DEDECKERE & SONJA VANBLAERE

In deze jubileumeditie zetten we enkele leading ladies in de bloemetjes. **Net zoals vele andere sectoren, was de bouwwereld decennialang een mannenbastion.** Het feit dat steeds meer vrouwen zich met verve manifesteren is de verdienste van enkele pioniers. Met plezier zetten we drie van hen in deze jubileumeditie in de bloemen. We polsten naar het verleden, maar vooral naar de toekomst.

Sofie Dedeckere

Sonja Vanblaere

“Als architect

bouw je niet voor jezelf, voor je eigen ego en imago”

Christine Conix

Christine Conix

Wat is je rol, functie? Hoe evolueerde die?

Christine: "In 1979 startte ik mijn architectenkantoor in Wilrijk, vrijwel onmiddellijk na mijn architectuuropleiding. Mijn eerste opdrachtgever was ikzelf. Aan de keukentafel zette ik de eerste plannen voor de verbouwing van onze eigen woning op papier. Wilde plannen. Gedurfd. Maar - nu kan ik toegeven - modegevoelig. Deze eigen ervaring leerde me nadenken over duurzaamheid, over tijdloos bouwen, bouwen voor

de volgende generaties, keuzes maken in creatieve ideeën, over onze langetermijnverantwoordelijkheid als architect. Projecten moeten de tijd kunnen doorstaan, klaar staan voor de volgende bestemming. Als architect bouw je immers niet voor jezelf, voor je eigen ego en imago."

"Bouwen doe je ook altijd in samenspraak met de klant-opdrachtgever. In dit vak gaat het altijd om een samenspel: je moet in elkaars hoofd kunnen kijken en er allebei

in geloven, er voor gaan. Als er geen klik is, kan je beter afhaken, je verliest elkaars tijd. Zo had ik heel snel door dat het destijds traditionele, klassieke bouwen (kopieën van fermettes en allerlei stijlen) niet 'mijn ding' was. Het moest meer zijn. Hedendaagser en soms meer uitgesproken, daar waar de plek dit toelaat."

"Ik had nooit gedacht dat mijn eenmanszaak zo'n hoge vlucht zou nemen. Het werd een combinatie van organisch groeien en keuzes maken op de juiste momenten. Van gedreven bezig zijn met je vak. Maar ook van op de trein te springen als hij voorbij rijdt."

"Toen mijn eigen thuisatelier te klein werd, huurde ik een verdieping in het rijhuis naast het onze, mits toelating van de eigenaar, en maakte ik een doorgang tussen beide woningen. En een paar jaar later, huurde ik de ganse buurtwoning."

"Zo werd mijn kantoor stap per stap groter. En de organisatie groeide mee. Mijn eerste medewerker startte in 1983. Vijftien jaar later waren we met 30 en in 2004 al bijna met het dubbele. Het jaar nadien opende ik een kantoor in Brussel en groeiden we uit tot een team van 80 medewerkers. In maart 2013 fuseerde mijn kantoor met RDBM Architecten en Adviseurs."

"CONIX RDBM Architects is vandaag een organisatie die een belangrijke plaats binnen de architectenwereld inneemt, zowel in België als in Nederland. Mijn vennoten en bestuurders van de organisatie zijn Jorden Goossenaerts en Frederik Jacobs. We gingen ook partnerships aan met LiPS (stedenbouw) in 2017 en met CONIX COOL INTERIOR (interieur) in 2019. We beschikken daarbij over een multidisciplinair team van 65 medewerkers, verspreid over vestigingen in Antwerpen, Brussel, Rotterdam en Terneuzen."

"De verschillende bouwmeesters hebben - elk op hun manier - de lat hoger gelegd. Waardoor het architectuurlandschap in Vlaanderen sterk is verbeterd."

Wat was het hoogtepunt in je carrière?

Christine: "Ik ben fier over heel wat projecten en geen van hen kon ik realiseren zonder een sterk team. Er zijn een aantal iconprojecten. Cogels-Osylei was een keerpunt in mijn carrière, maar dan misschien eerder als naambekendheid ten gevolge van de durf op die plek. Het winnen van de wedstrijd voor de renovatie en uitbreiding van het Atomium in 2005 was een extatisch moment."

"Ook denk ik aan Oosteroever in Oostende, de renovatie en uitbreiding van de Bank J. Van Breda & C°, de 4e Europese School, het Belgisch EU Paviljoen voor de World Expo in Shanghai, VUB in Brussel, Kreon, PIME, Upstream, Umicore en nog vele andere projecten."

"Maar er zijn ook veel momenten die me oprecht deugd deden. Het terugzien van tevreden klanten. Het samen met de bouwheer kraken van een fles champagne na een oplevering en samen tevreden terugblikken op het afgelegde parcours. Een lezing waar het publiek op het puntje van de stoel zit ... Geloof me, net die kleine momenten zijn vaak erg waardevol."

Waar ligt jouw focus nu?

Christine: "Ik heb nog steeds dezelfde, passie voor het vak. En dat zowel voor projecten op grote schaal als kleinere. We bouwen van mm² tot

de km². En net de mix van verschillende soorten opdrachten blijft me triggeren."

"In onze missie staat dat we 'voortdurend in beweging zijn en gedreven worden door emoties'. Beweging heeft daarin een dubbele betekenis: voortbewegen, evolueren, veranderen. We zijn een organisatie waarin mensen samenwerken die voortdurend in beweging zijn. Die openstaan voor verandering en die zichzelf en de manier waarop ze aan het werk zijn voortdurend kritisch evalueren en innovatieve oplossingen bedenken. We denken out of the box, werken in team om welomlijnde doelen te bereiken en zoeken zo een meerwaarde voor de samenleving."

"Emoties gaat over ontroeren, inspireren. Architectuur moet meer zijn dan een berekend antwoord geven op een bouwvraag. Natuurlijk moet je hierop een antwoord geven, maar het is het immateriële, het tactiele van de materialen, hetgeen je voelt wanneer je een gebouw betreedt dat het verschil maakt. Juist dat te gaan losweken, is wat ons drijft."

"In onze projecten voegen we de ratio van het onderzoek samen met de emotie, waardoor een basis ontstaat voor functionele, duurzame en vernieuwende architectuur. Het einddoel? Creëren van meerwaarde voor mens en maatschappij."

Wat is de laatste decennia op architecturaal vlak fundamenteel veranderd? Wat is ontspoord? Wat is de juiste richting?

Christine: "Een erg positieve evolutie is 20 jaar bouwmeesterschap in Vlaanderen en enkele van onze steden. De verschillende bouwmeesters hebben - elk op hun manier - de lat hoger gelegd. Waardoor het architectuurlandschap in Vlaanderen sterk is verbeterd. Het belang van duurzaamheid bijvoorbeeld is vandaag haast vanzelfsprekend waar dat vroeger absoluut niet het geval was. Ik heb bewondering voor hun realisaties, want hun rol was en is niet evident."

"Een andere evolutie is dat technologie en methodologie ons beroep razendsnel veranderen. Er zijn veel meer tools voorhanden, waarmee je dingen kan berekenen, meten, organiseren, controleren ... Ook qua communicatie kan je nu altijd en overal overleggen, feedback krijgen, sneller inspelen op vragen en noden."

"BIM is zeker een pluspunt. Meer met toch een kanttekening. Technologie en methodologie zijn een middel, niet het doel. Ik geloof nog steeds in het ambachtelijke van ons beroep, van de dingen maakbaar te maken, van te ontwerpen vanuit een samenspel van schetsen, dialoog, brainstorming. En daarvoor kan je soms beter de tools even opzij

“De allereerste en essentiële vraag die we steeds stellen bij het starten van een project is of we de bestaande gebouwen kunnen hergebruiken in plaats van ze te slopen.”

zetten. De chaos in je hoofd laten razen en laten uitmonden in een helder ontwerp. De tools kan je dan opnieuw inschakelen om dit verder uit te werken, te meten, te testen. En dit in voortdurende afwisseling.”

“Negatief is de wedstrijdhye. Niet alleen door de druk op architecten, het financiële kostenplaatje en het verkwisten van manuren ... Het 'beeld' is nu te bepalend in de keuze. Uiteraard moet het beeld kloppen, maar ontwerpen gaat vooral over het proces voordien, over de diepere analyse, over de dialoog met de opdrachtgever. En die missen we nu.”

“Ook het aspect duurzaamheid in de architectuur ondergaat momenteel een verschuiving. Wereldwijd is er een shift in bewustwording en dat zal zijn weg vinden in de architectuur op een bredere schaal: van bij de start van het project tot het allerlaatste materiaal dat gebruikt wordt.”

Hoe is de architecturale kwaliteit in onze steden en daarbuiten?

Christine: “In onze steeds dener bebouwde steden is het belangrijk om een raster te creëren dat een veelheid aan invullingen mogelijk maakt, doorheen de tijd waarbij alle functies kunnen vermengd worden. Plekken creëren met een stedelijke intensiteit, met échte verblijfplaatsen, levendige publieke

ruimtes. Een ruimtelijke interventie creëren die een kantelmoment kan teweegbrengen in de ruimere sociaal culturele context, in de verdere ontwikkeling van een buurt of van een specifiek deel van een stad. Met daarbij grote aandacht voor serene plekken en rustpunten.”

“Ook hebben we nog geen antwoord gevonden op de verstedelijking van het platteland. Hier werd veel schade toegebracht. Maximaal herstel waar mogelijk moet een prioriteit zijn.”

Welke uitdagingen zie je voor de toekomst?

Christine: “Ik vind dat er in de stedenbouw nog meer plaats is voor sterke verhalen en dito leiders. Er moet plaats zijn voor durf. We mogen niet vervallen in regelgeving.”

“Het belang van het participatieproces mag niet onderschat worden, zo creëer je een draagvlak. Maar tegenstanders zullen er altijd zijn, wat je ook doet. De uitdaging bestaan erin alle belangen te verzoenen. Kijk naar Scandinavië, durf in de hoogte te bouwen waar verantwoord, plaats steden op de kaart, zet je over de regio's heen. Dat is een duurzame aanpak: bouw voor de volgende generaties.”

“De uitdaging van vandaag en dus voor de toekomst is er ook één van

duurzaamheid in al haar aspecten. De allereerste en essentiële vraag die we steeds stellen bij het starten van een project is of we de bestaande gebouwen kunnen hergebruiken in plaats van ze te slopen. Bij de reconversie van een gebouw wordt er namelijk minder CO² uitgestoten en dit tijdens de hele bouwcyclus. Ook het bouwen, slopen, transporteren van afval, recycleren en zelfs het verwerken heeft impact op de CO² uitstoot.”

“Als we dan toch beslissen om nieuwbouw te zetten, is de volgende vraag of de manier waarop we bouwen de huidige functie van het gebouw of de toekomstige functies gepaard met veranderende maatschappij ondersteunt. Als we deze twee vragen beantwoord hebben, dan pas onderzoeken we hoe we het gebouw gaan bouwen en met welk materiaal. De duurzame oplossing ligt in het circulair bouwen, in het combineren van het hergebruik van bestaande bouwmaterialen, gerecycleerde materialen, lokale geproduceerde materialen en nieuwe duurzame materialen. Wij hebben vandaag verschillende projecten lopen waar we al circulair bouwen: het kantoorgebouw MULTI in Brussel en enkele projecten in Nederland.”

Sofie Dedekere

“Focussen op ons menselijk kapitaal is mijn topprioriteit”

Tekst: Koen Mortelmans
Foto's: Renotec

Vandaag beweegt Sofie De Deckere zich dagelijks door de nationale erfgoedwereld, maar ze heeft wel een internationale carrière achter de rug. “Na mijn studies ging ik aan de slag bij Jan De Nul, een van de grootste bouwbedrijven van België, maar vooral internationaal gekend als waterbouwkundig specialist. Dat hield ook in dat ik ver van huis aan het werk ging. Ik werkte zes jaar in Zuid-Amerika. Mijn oudste zoon is in Argentinië geboren. Toen er een tweede telg op komst was, besloten we met het hele gezin naar de Voorkampen terug te keren, zodat de kinderen naar school konden gaan in een vertrouwde omgeving. Ik zocht bovendien een baan – binnen de bouwsector – die meer ruimte liet voor een gezinsleven. Zo kwam ik bij Renotec terecht.”

Daar droeg ze mee de verantwoordelijkheid voor de oprichting van een nieuwe divisie. “In die periode pionierden we met technieken voor de sleufloze renovatie van rioleeringen. Renotec maakte hiervan één van zijn niches en bracht deze activiteiten onder in een afzonderlijke divisie. Dit soort werken sloot het meest aan bij mijn ervaring in de waterbouwkunde. Ik heb drie jaar leiding gegeven aan deze divisie.”

Waarom de overstap naar de divisie restauratie & herbestemmingen?

Sofie: “Na drie jaar diende zich een nieuwe opportuniteit aan. Ik zag het als een persoonlijke uitdaging me weer te verdiepen in een andere nicheactiviteit. De restauratie was een boeiende en leerrijke wereld die voor mij openging. Van de diepste rioleering naar de hoogste kerktoren.

Renotec heeft vier divisies met elk zijn eigen specialiteit, maar er is wel een rode draad die ons verbindt: we zoeken geen opdrachten met nieuwbouw als basisinstek, renovatie is onze specialiteit. Naast restauratie & herbestemmingen en leidingtechnieken is Renotec ook actief in asbestsanering en burgerlijke bouwkunde.”

Beschouw je je huidige functie als toppunt of voorlopige toppunt in je professionele loopbaan?

Sofie: “Kunnen werken aan het behoud van en nieuwe toekomstmogelijkheden voor erfgoed geeft veel voldoening. Daarenboven is de erfgoedwereld een erg boeiende wereld.”

Was het een buitenkans?

Sofie: “Zeker! Want ik kan nu meewerken aan de mooiste en meest waardevolle gebouwen van België. Ik werkte al mee aan de bestendinging